

ANDRIES SCHELFHOUT EN JACOBUS VAN DER STOK

De gelijkenis en de verschillen

Schelfhouts virtuositeit is in de Hollandse romantiek eigenlijk onovertroffen.

Schilders als Barend Cornelis Koekkoek, Hermanus Koekkoek en Cornelis Springer kwamen dicht bij hem in de buurt, maar niemand kon de meester van het

Hollandse ijsgezicht (afb. 1) wat betreft artistieke en vakbekwaamheid de loef

afsteken. Indien Wijnand Nuyten een langer leven was toebedeeld, had misschien

alleen deze kunstenaar de kans gehad Schelfhout naar de kroon te steken.

Schelfhout was een laatbloeiër. Zijn kwaliteit groeide zienderogen na het midden van de jaren dertig van de negentiende eeuw, terwijl zijn grillige penseelvoering in de jaren vijftig en zestig welhaast een impressionistisch karakter kreeg, gecombineerd met een prachtig, contrastrijk, romantisch coloriet. In en rond de jaren twintig was Schelfhout weliswaar een gerenommeerd kunstenaar, behorend tot de beste landschapschilders, maar hij stak toen nog niet met kop en schouders uit boven de andere groten van de vroeg-Nederlandse romantiek.

Naar verluidt ging hij zelfs bij zijn veelbelovende schoonzoon Wijnand Nuyten te rade om het te groene coloriet in zijn zomerlandschappen aan te passen.

Omdoping

Er zijn zeker twee schilders van wie het werk in de jaren twintig verraderlijk veel lijkt op dat van Schelfhout en bij wie van een wederzijdse invloed sprake kan zijn. Het zijn de schilders Hendrik van de Sande Bakhuyzen en Jacobus van der Stok. De eerste onderscheidt zich meestal door zijn grootschalig uitgevoerde vee, maar bij afwezigheid van dit vee zijn de stilistische overeenkomsten in het werk van beide schilders in die jaren zo verrassend dat bij afwezigheid van een signatuur menige romantiekkenner omtrent de makelij kan twijfelen. Nu zijn er naar mijn ervaring nauwelijks werken van Van de Sande Bakhuyzen 'omgedoopt' of beter gezegd vervalst met de signatuur A. Schelfhout. Want weliswaar is Schelfhout in vergelijking met H. van de

Sande Bakhuyzen (afb. 2) de best betaalde meester geweest, het is natuurlijk beter een eerlijk werk van de laatstgenoemde te verkopen dan een vals gesigeneerde 'Schelfhout'. Maar vervalsers schuwen niets, vooral niet als het erom gaat een goed werk met een relatief kleine signatuur te doen doorgaan voor dat van een bekende signatuur. Het vroege werk van Van der Stok uit de jaren twintig, begin jaren dertig lijkt op dat van Schelfhout uit die tijd, niet alleen in coloriet en penseelvoering, maar ook in compositieschema. Al gauw is men geneigd te zeggen dat Van der Stok het werk van Schelfhout zal hebben geïmiteerd, maar dat is niet zeker. Beiden hebben op hun beurt gekeken naar het werk van de zeventiende-eeuwse landschapschilders, zoals Mijndert Hobbema.

Maar dat er werken zijn van Jacobus van der Stok die thans de signatuur dragen van A. Schelfhout is overduidelijk. Een dergelijk schilderij is recentelijk door ons gerestaureerd. De later aangebrachte signatuur van Schelfhout moet nog worden verwijderd; enkele vage resten van die van Van der Stok zijn nog zichtbaar.

Een gevaarlijk en pijnlijk gevolg van de bovenbeschreven omdoppingen kan zijn dat romantiek liefhebbers dergelijke authentieke composities van Schelfhout met argusogen bekijken en hier dan al gauw een 'Van der Stok' in gaan zien. En zo worden 'goudeerlijke' werken van de meester zelf dan aangezien voor vals werk van een kleinere hand. Ik heb inmiddels vijf werken die ten onrechte niet als Schelfhout werden verkocht,

2. H. van de Sande Bakhuyzen, Boerderij langs het water, 1819.

maar als Hollandse School, Van der Stok, H. Gobell en P.F. de Noter, weer gerehabiliteerd en toegeschreven aan de juiste maker.

Wederzijdse beïnvloeding - hetzelfde stekkie

Enkele maanden geleden werd er in een rondschriven een fraai schilderijtje van Andries Schelfhout, voorstellend een boerderijtje in een romantisch zomerlandschap (afb. 3), uit een veiling van een goed Nederlands Venduehuis, 'neergesabeld' als zijnde een werk van Van der Stok. Ten onrechte. Als 'bewijs' werd een vergelijking getrokken met een werkje van Van der Stok uit de jaren dertig, dat recentelijk in Zürich was geveild. (afb. 4)

Laat ik dat laatste schilderijtje nu net op die Zwitserse veiling gekocht hebben, zodat vergelijk heel goed mogelijk was. Beide werken beeld ik hierbij af. Dat van Schelfhout is aanmerkelijk verfijnder in de bladslag, beduidend minder stijf en netjes in de uitwerking van de lucht en van het boerderijtje; het is bovendien van een veel hoger niveau. Maar verder is er zoveel overeenkomst dat het lijkt alsof beide schilders op dezelfde plek hebben zitten schilderen, een beetje gebruik makend van hetzelfde palet. Er is gewoon sprake van een sterke beïnvloeding die, hoewel niet waarschijnlijk, mogelijk zelfs wederzijds geweest kan zijn.

1. Andreas Schelfhout,
Wintergezicht met vele
schaatsers en een koeke,
ca. 1850

3. Andreas Schelfhout, Landschap met
boerenhoeve, ca. 1820.

4. J. van der Stok, Beeklandschap met figuren bij een huisje, 1862.